

PRAKTIČNA TEOLOGIJA

Marko Babić
DUŠOBRIŽNIK, DONOSITELJ UTJEHE

217

Služba Božja 2 | 11.

Među mnogovrsne dušobrižničke poslove i obveze spada i briga za vjernike koji se nađu u stresnim životnim situacijama prouzročenim teškom bolešću ili smrću bliskih im osoba. Tjeskoba i zbunjenost redovite su pojave u takvim situacijama i kod vjernika i kod nevjernika. Osobito u početnom stadiju navedenih teškoća. U takvim prigodama vjernici u svome dušobrižniku osjećaju snažnu potporu i, s pravom, očekuju riječi utjehe što ih on posreduje svojom pojavom i posebnim obredima predviđenim da prate trenutke pred smrt i nakon smrti. Svećenike na to potiče i dekret Drugoga vatikanskog sabora *Presbyterorum ordinis*: *Neka se s najvećom skrbi brinu za bolesne i umiruće, neka ih posjećuju i hrabre u Gospodinu* (br. 6). To je jeka stare Pavlove preporuke Solunjanima: *Tješite se uzajamno i izgrađujte jedan drugoga* (1 Sol 5,11), ... *da ne bi tugovali kao oni koji nemaju nade* (1 Sol 4,13).

Dušobrižnik je znak

Neposredni je dušobrižnik redovito svećenik, ali to može biti i đakon ili drugi pastoralni suradnik. Sama pojava svećenika ili đakona donosi snažnu poruku onostranosti kako onima koji su sami pogođeni bolešću i tjeskobom, tako i njihovim prijateljima koji s njima dijele te teške trenutke.

Vjernici koji u svome životu prakticiraju vjeru, rado prihvaćaju susret sa svećenikom i doživljavaju ga kao istinsku pomoć i u najtežim trenutcima bolesti kad se nađu pred vratima smrti. Još dominantan mentalitet da se pred teškim bolesnicima

ne smije govoriti o smrti, jer će se prestrašiti, treba odlučno i ustrajno razbijati i govorenjem i praksom. O tome treba češće govoriti u poukama odraslima, na sastancima pojedinih skupina vjernika i prigodom redovitog pohoda bolesnika povjerenih skrbi pojedinog dušobrižnika. Češći susreti s bolesnicima razbit će ustaljeno mišljenje da se svećenika zove samo da udijeli posljednje pomazanje iza čega slijedi smrt koja sa sobom donosi tjeskobu i neizvjesnost. Hvale vrijedna je praksa u mnogim župama da župnik pohađa svoje bolesnike svakoga prvoga petka u mjesecu u njihovim domovima, a prigodno teške bolesnike za vrijeme boravka u bolnici.

Svećenik je po svojoj službi znak i on to treba odražavati i odjećom, i držanjem, i riječima što ih u takvim zgodama izgovara, i molitvenim kretnjama. On svojom prisutnošću i čitavim životom naviješta da ono što vidimo i proživljavamo u ovome životu nije čitava stvarnost, jer se *“smrću život samo mijenja a ne oduzima, i pošto se raspadne dom ovozernog boravka, stječe se vječno prebivalište na nebesima”* (Predslovlje o pokojnicima).

Privilegirane prigode pružanja duhovne utjehe

Dušobrižnik je svojom pojavom donositelj nade i utjehe patničkom narodu u svakoj prigodi i u svakom trenutku. Ipak postoje posebne prigode za pružanje vjerske utjehe i liturgijski obredi predviđeni za takve prigode. To su, prije svega, molitve za bolesnike i umiruće, bdijenje u vremenu između smrti i ukopa, sprovodni obredi s posebnim naglaskom na homiliji u misama za pokojne.

Molitve se za bolesnike prilagođavaju stanju bolesnika, njegovoj vjerničkoj praksi u prijašnjem životu, psihološkom stanju i raspoloženju onih koji ga okružuju. Klasični je katekizam ubrajao pohod bolesnika među djela duhovnog milosrđa, a *Obrednik bolesničkog pomazanja i skrbi za bolesnike* (br.43) preporučuje da *“posebice župnici i drugi kojima je povjerena briga za bolesne upute riječi vjere koje će ih poučiti o smislu ljudske bolesti u otajstvu spasenja”*.

Bdijenje u pokojnikovoj kući koje je predviđeno za vrijeme između smrti i pokopa veoma je prikladno za pružanje duhovne utjehe rodbini i okupljenim prijateljima, ali zahtijeva ozbiljnu pripravu i spremnost na prilagodbu situaciji koja je specifična od slučaja do slučaja. Svakako bi trebalo uvrstiti odlomak iz

Svetoga pisma, barem jedan psalam ili dio psalma, nekoliko litanjskih zaziva i Očenaš sa završnom molitvom. Križ, svijeća i blagoslovljena voda trebali bi biti popratni znakovi koji prizivaju u pamet vjeru u povezanost s Kristom i konačnim uskrснуćem. Dušobrižnik ne smije smetnuti s uma da su molitve i obredi za pokojne ponajprije navještaj živima kojima *“Majka Crkva donosi blagu sućut i utjehu vjere te podiže duh vjernika”* (Red sprovoda 17). Ako su okupljeni praktični vjernici i raspoloženi za dužu molitvu, može se zgodno uklopiti i molitva krunice s litanijama te više psalama ili izdvojenih zaziva, kao što su: *Gospodin mi je svjetlost i spasenje, koga da se bojim; Vjerujem da ću uživati dobra Gospodnja u zemlji živih; Gospodin je pastir moj, ni u čem ja ne oskudijevam; Pa da mi je i dolinom smrti proći, zla se ne bojim jer si ti sa mnom; U Gospodnjem ću domu prebivati kroz dane mnoge; Iz tjeskobe Gospodina ja zazvah i on me usliša i oslobodi; Išli su, išli plačući noseći sjeme sjetveno. Vraćat će se s pjesmom noseći snopje svoje ...*

Sve donedavno se to bdijenje uobičajeno održavalo u pokojnikovoj kući uz izložen lijes pokojnika. Sada je to sasvim rijetka pojava. Tijelo se pokojnika čuva u mrtvačnicama, a stanovi su pretijesni za okupljanje i najbliže rodbine. U nekim se župama po Europi takve molitve održavaju u posebnim grobljanskim kapelama ili u župskoj crkvi. Time se gubi obiteljski ugođaj, ali možda je budućnost upravo u takvoj praksi.

Uvodi u pojedine molitve i obrede za bolesnike, umiruće ili prigodom sahrane izuzetna su prigoda za navještaj kršćanske nade i rasvjetljavanje tajne smrti i prelaska u vječni život. Te kratke napomene i poticaji veoma su pogodni za naglašivanje pojedinih sastavnica vjere i unošenje svjetla u mnoštvo tamnih zakutaka čovjekove sudbine.

Homilija za vrijeme mise zadušnice ili službe riječi za vrijeme sprovodnih obreda privilegirano je mjesto za *“rasvjetljivanje značenja kršćanske smrti i smisla nade u vječni život u Kristu”* (Red sprovoda, 52 i 82). Homilija mora biti utemeljena na pročitanim odlomcima iz Svetoga pisma i primijenjena na konkretnu situaciju pokojnika i okupljenih sudionika obreda. Mora biti i ljudski topla, a uvijek prilagođena osjećajima prisutnih vjernika koji su, nerijetko, veoma šaroliko društvo: od gorljivih vjerskih praktikanata preko indiferentnih agnostika, do javno deklariranih nevjernika. Ali svi su potreseni i dirnuti smrću osobe koju su poznavali ili su rodbinski s njom povezani.

U želji da unesu, barem prividan, optimizam u mučnu situaciju što ju je prouzrokovala smrt, neki propovjednici pribjegavaju ublažavanju smrti iz perspektive duboko ukorijenjenog mentaliteta europske civilizacije utemeljene na davnom grčkom, poganskom poimanju čovjeka. To se poimanje temelji na dualističkoj antropologiji prema kojoj je čovjek spoj materije i duha u čemu je "duhovni princip" pravi čovjek, a materijalni je samo smetnja, zatvor duha, oklop što ga treba što prije odbaciti da bi se duša oslobodila. U takvu poimanju besmrtnost ima značajno mjesto u eshatološkom promatranju čovjeka, ali uskrsnuće tijela tu ne pronalazi svoje mjesto. To je jako osjetio sv. Pavao za vrijeme svoga prvoga nastupa na europskom tlu kad mu je slušateljstvo na najavu govora o uskrsnuću tijela cinično dobacilo: "O tome ćemo te slušati drugi put" (Dj 17,32).

Kad slušam propovjednika kako u sprovednim homilijama ponavlja krilaticu kako smrti u stvari i nema, jer duša pokojnika živi, prisjetim se uvijek grčkog mentaliteta u kome je Pavao naviještao uskrsnuće tijela na Areopagu. Još kad se k tome pridoda da nema razloga plakati i žalostiti se, pucanj u prazno je zagarantiran. Svi su obredi usmjereni prema tijelu pokojnika: s poštovanjem se kadi, svečano blagoslivlja, pomnjivo polaže u grobnicu ... i svi redovito plaču. A propovjednik s patosom izvikuje: "Smrti i nema!"

Tu temu dotiče i film "Otac na službenom putovanju" u kojoj glavni junak, u svojoj dječjačkoj iskrenosti, na svećenikovu tvrdnju da dotični pokojnik i nije umro, pita majku: "A zašto onda svi plaču?" A kao jako argumentiran odgovor dobio je zaušnicu i po tome odmah zaključio da je majka u pravu. A ispravnije bi bilo da su i svećenik i majka upoznali dječaka kako je i Isus iskreno plakao kad je čuo da mu je prijatelj Lazar umro.

Pohvale pokojniku i njegovim djelima u sklopu propovijedi (jer to nije homilija!) za vrijeme zadušnice još se prakticiraju, iako moramo priznati da su sve rjeđe i trezvenije. Staro izdanje Reda sprovoda, br.41, imalo je izričitu zapovijed da se "isključi svaki oblik posmrtno pohvale". U novijem je to malo modificirano, ali smisao je isti: *Nakon evanđelja, svećenik ili đakon u homiliji prema svetim čitanjima rasvijetli značenje kršćanske smrti i smisao nade vječnoga života u Kristu, pazeći ipak na različite okolnosti nazočnih vjernika. Ništa ne priječi da se iznesu neki*

primjeri kršćanskoga života pokojnika kao i njegov kratak životopis, ali ipak ne u homiliji, nego na kraju slavlja (br.82 i 92).

Svećenik je dužan buditi nadu i gajiti vjeru u vazmeno otajstvo Krista i krštenika, osobito vjeru u uskrsnuće od mrtvih. Time on prenosi vjernicima blagu sućut Majke Crkve, pruža utjehu vjere i podiže duh vjernika. Tako potvrđuje i želju Crkve izraženu u dekretu *Presbyterorum ordinis*, kad najprije raspravlja o službi a tek onda o životu prezbitera. Tako služba što je obavlja u korist vjernika postaje sredstvo njegova osobnog posvećenja.

Obrise duhovne utjehe jasno je naznačio dekret o misijskoj djelatnosti Crkve *Ad Gentes*: *Kao što je Krist obilazio sve gradove i sela liječeći svaku slabost i bolest u znak nadolaska Božjega kraljevstva, tako se i Crkva po svojim sinovima združuje s ljudima svakoga položaja, ali najviše sa siromasima i patnicima i za njih se rado zalaže. S njima dijeli radosti i žalosti, poznaje njihove životne težnje i neizvjesnosti, s njima trpi u smrtnoj stisci (AG 12).*